

RESHAT T. NEPRAVISHTA

BIBLIOTEKA
SHJETIT

8J4-52

N44

Jehona
noveleë

The background of the cover features several thick, wavy, horizontal lines in shades of blue and grey, creating a sense of movement and depth. The lines are layered, with some appearing in front of others, giving a three-dimensional effect. The overall aesthetic is modern and graphic.

80 883-32

S

N. 44

RESHAT T. NEPRAVISHTA

JEHONA

NOVELË

~~56889~~

BIBLIOTEKA E SHETIT
GJIROKASTER

2859

SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Një re e madhe ishte ulur mbi Marana dhe kishte shtrirë krahët anë e përfaq, duke ngushtuar çdo çast hapësirën rreth fshatit Rinaj. Vetëm borë. Kohë më kohë, ndonjë vetëtimë e largët çante mugëtirën me ashklat e bardha e, atëherë, zhurmës së stuhisë i shtoheshin gjësimet, që vinin si rënkime të thella e, që dukeshin sikur dilnin nga fundi i detit.

Stuhia e borës përfshinte çdo gjë që gjente përpara. Prej tokës ngriheshin puhitë e bardha dhe formonin turjela ajrore që lartoheshin e mbaronin në shtëllunga të mëdha. Horizonti zihej me një si tym alabastre, ndërsa zeniti avullonte i zi e i murrinë.

Mësuesi i ri Qemal Ali Shkëmbi kishte lexuar e dëgjuar mbi rrebeshet që shpërthenin në natyrë. Ai i dinte shkaqet e këtyre shpërthimeve, po kjo ishte e para herë që i shikonte me sy. Rrinte në këmbë pranë dritares. Në xhame përplaseshin rruazëzat e ngrira që rrëshqisnin dalëngadalë, duke lënë mbi to ca pikla që edhe këto shkriheshin e zhdukeshin.

Qemali shikonte natyrën i menduar.

Ishte dita e parë e mësimeve të semestrit të dytë. Ai, ndryshe kishte përfytyruar t'i kalonte këto çaste: do të takohej me nxënësit, që për gati dy javë s'i kishte parë, do t'u fliste për gjërat e reja që kishte mësuar, do t'i pyeste se si i kishin kaluar pushimet dhe pastaj do të fillonte mësimin. Po, ja, stuhia po e ndalonte të takohej me ta. Ajo ja kishte prerë mu në mes atë dëshirë e atë plan. Megjithatë ai përsëri mendohej se si të dilte nga kjo e papritur e natyrës dhe të takohej me ta.

— Do kemi dimën. Po ofshan Maranai. Je mundue kot, të kishe nderun në Shkodër, do të kishe bamun punë me mend — dëgjoi Qemali një zë nga prapa; u kthye dhe njohu të zotin e shtëpisë.

— Nesër them të filloj mësimin, shoku Gjeshosh — ju përgjegj ai duke buzëqeshur.

— Jo, o burrë, ke me e pamun se nesër bora ka me ardhun te dritarja.

Qemali tundi kokën, ngriti supet e tij të gjera dhe, duke vështuar fytyrën kuqaloshë të shokut, ju përgjegj në heshtje:

«Sido që të bëhet, nesër patjetër do të filloj mësimin!» — Pastaj i futi krahun malësorit dhe të dy shkuan e u ulën përkundrejt njëri-tjetrit, rreth vatrës ku galonte zjarri.

Në dhomë për një hop u bë qetësi. Jashtë furtuna shkallmonte gjithshka. Çaste-çaste kujtoje se do të ngrinte në hava edhe atë ndërtesë me mur prej guri. Një ulërimë, sa shurdhuese, aq edhe shqetësuese, nuk të linte për anjë çast të qetë.

Kjo ulërimë i ndolli Qemalit kujtime.

...Atëherë ishte nxënës në shkollën fillore. Jo

shumë larg shtëpisë së tij, në Marinëz të Patosit, kishte shpërthyer një pus nafte. Në fillim nafta e gazi patën formuar një shatërvan të stërmadh. Më vonë pusi ishte ndezur dhe flakët kishin hovur përpjetë, duke uturuar dhe duke e shndërruar hapësirën në ngjyrën e bakrit.

Një mëngjezi të atyre ditëve plot ankth mësuasi u pat thënë nxënësve:

«Njerëzit tanë të mrekullueshëm e gjetën edhe mënyrën se si ta shuajnë flakën! Pranë pusit do të grumbullohet një sasi e madhe lëndë-plasëse. Lënda do të shpërthejë e do të largojë ajrin nga hapësira që rrethon pusin. Ne të gjithë e dimë se, kur mungon ajri në një hapësirë, atje nuk ka se ç'të digjet. Po, vetëkuptohet: për të afruar lëndën plasëse, duhet të durosh nxehtësinë e madhe të flakës. Që të afrosh pranë pusit lëndën eksplozive, mund të sakrifikosh edhe jetën. Çdo hap drejt pusit të ndezur është një hap drejt heroizmit dhe vdekjes.

«Ne, klasa jonë, është kryelartë që bashkë me disa të tjerë, vullnetarë për të shuar flakën, doli edhe naftëtari i dalluar Ali Shkëmbi, babai i Qemalit».

Qemali atë çast ishte dridhëruar, po dhe një ndjenjë krenarie e kishte përshkuar të tërin.

Dhe tani, që kishin kaluar disa vite, duke kujtuar veprën e babait dhe të shokëve që shuan flakën, sikur e ndjeu atë krenari dhe kënaqësi.

Vonë ra të flinte.

Jashtë ende vazhdonte furtuna. Era frynte, qielli nxinte. Toka zbardhonte, e mbi të bora binte flokë-flokë.

Lumi Kir buron jo shumë larg fshatit Rinaj, në drejtim të veriut. Për të shkuar në këtë vendbanim, që ka vetëm tetë shtëpi, detyrohesh të kalosh Kirin në dy vende. Sa i qetë dhe i humbur duket ky lumë në verë, aq gjëmëmadh, i tërbuar dhe i pamëshirshëm bëhet në dimër. Kiri zbret maleve me një uturimë e shpejtësi të habitshme. Thyen ura, pemë, shkul gurë e i merr me vete, gjersa shtrohet përtej, në fushë. Po, edhe në fushë nganjëherë harbon. Nuk pyet për kufitë e muret e betonuara që i janë vënë në të djathtë, po i kalon ato, vërshon në rrugët e Shkodrës, gjersa futet në kanalet e qytetit dhe shkon e derdhet në liqen.

Për të vajtur në Rinaj duhet të kapërcesh Kirin, pastaj të ngjitesh ngadalë duke vështruar nga të dyja anët thepa të mprehtë, kreshta, maja vezake, shkrepë forma-forma, zgavra, guva të thella, rripa të thepisura. Kur prishen urat, rruga për në këto vende bëhet shumë e vështirë. Në çdo hap has gërxhe të mëdha, të shëmtuara që ngrihen brazda-brazda e nyje-nyje, në buzë të Kirit, gjersa ajo, rrugica, bashkohet në skajin e përtejme të bregut, në një udhë më të mirë, që shkon shpatit të Maranait nga ana lindore e që të fut në Rinaj.

Gjithë-gjithë në këtë fshat janë tetë shtëpi me shumë njerëz, për këto tetë shtëpi ka një shkollë me katër klasë, ka një infermieri, një dyqan.

Mësues në shkollën e këtij katundi ishte Qemal Ali Shkëmbi. Ai po bënte vitin e parë atje.

Atij mëngjezi të 13 janarit 1968, Qemali u ngrit në të zbardhëlyer. Ashtu si e kishte parajmëruar edhe i zoti i shtëpisë në mbrëmje, borë kishte rënë shumë.

Që në mëngjez malësori, e shoqja dhe Qemali, rrëmbyen veglat e punës e nisën të hapnin rrugën për të komunikuar me kasollen e bagëtive, me pusin dhe me vendin e druve. Mësuesi punonte, kokërrzat e imta e të vogla të borës, që lidheshin me njëra-tjetrën ngriheshin peshë e vërtiteshin përtej me tërë fuqinë e djaloshit nëntëmbëdhjetëvjeçar.

Mezhda, që dukej sikur ishte prej pambuku, sa vinte zgjatej dhe lartësohej. Dësh t'i thoshte diçka malësori, po e la, se e dinte që mësuesi nuk i kishte qejf llafet e shakatë e tepërta, kur ishte për punë. Si përherë edhe tani në këtë mëngjez të ftohtë atij i bëri përshtypje energjia e djaloshit. Ai punonte tamam si në shtëpi të vet.

Pasi qëruan rrugën, e zonja e shtëpisë, ashtu si të shoqit, i përsheshi edhe Qemalit një tas me qumësht të nxehtë e të dy burrat nisën të hanin. Era e qumështit kundërmonte dhomën gjysmë të errët, ndonëse ajo kishte dy dritare të mëdha. Zjarrri në vatër furfullonte, dhe muret kishin marrë një ngjyrë të kuqërremtë.

Hëngrën bukë. Malësori nxori kutinë dhe nisi të dridhte një cigare duhan. Tek e mbështille, ai e pa shokun që doli nga dhoma e hyri në klasë. Atje nuk ndejti shumë po u kthye me libra dhe me fletore në duar. Si i futi ato në një çantë meshini, veshi pallton, mbathi këpucët, mori çadrën dhe u përshëndet me malësin.

— Çka je tue ba? — e pyeti i zoti i shtëpisë i habitur, duke mbajtur në njërën dorë cigaren e në tjetrën urën e zjarrit, majë së cilës lodronte një flakë e vogël.

— Do të takohem me nxënësit e do të filloj mësimin.

— E ku me i gjetë nxanësit në këtë borë e të ftohët?

— Ku t'i gjej? Veç te shtëpitë e tyre!

— Mos pastë ba njeri me ty! Po a e din ti se s'ke si me lëvizë në këtë shafrinë?!*)

Malësori hodhi urën e zjarrit në vatër dhe u ngrit në këmbë.

— S'ke ku me shkue. Mos u ban rreziku i vedit!

— Nuk do të pësoj gjë. Sytë i kam në ballë, do të eci ngadalë e me kujdes. Rinaj ka tetë shtëpi. Shtëpitë nuk janë larg nga njëra-tjetra.

— Si s'kenkan larg? — ja preu fjalën. — Rri, he burrë! Askush nuk asht kah të shtrëngon me veprue kështu. As qeveria nuk thotë me ba kështu si ban ti. Pse me mërdhitë? Rruga asht tanë tradhëtina, e me siguri ke me u ftofë.

— Do të shkoj! Mos m'u lut! Nuk kam për të pësuar gjë. Sa për qeverinë, ajo e ka lënë punën në dorën tonë, dhe ne duhet ta kryejmë sa më mirë.

— Po edhe ke shtëpia e halilajve ke me shkue?

— Po, atje duhet të shkoj patjetër. Ajo familje ka tre nxënës. Pastaj, me ata duhet të punojmë më shumë. Është e vetmja shtëpi që nuk

*) shafrinë = mot i keq, shumë i acaruar,

ka hyrë në kooperativë. Kjo do të thotë se ata kërkojnë ndihmën tonë.

— Mos pastë ba njeri me ty! Puno si ta thotë mendja. Ti e din ma mirë punën tande. Veç, ki kujdes, i thonë malësi këndeje. Mbështillu mirë, se mos ftohesh! Merr edhe terfukun* me vedi! Atje ku e shikon vendin me shqybe** ngul terfukun, mandej hidh kambën!

Malësori e përqafoi mësuesin duke psherëtirë. Qemali doli nga dera. Çantën e kishte futur nën pallton e madhe dhe, këtë të fundit e pat mbërthyer me komça gjer në grykë. Në bel, sipër palltos kishte ngjeshur një rrip. Në qafë kishte vënë një shall leshi të kuq me cerga të gjelbëra, kurse flokët e zinj i kishte mbështjellë me një kasqetë ngjyrë gri. Prapa, nën jakën e palltos, kishte futur dorezën e çadrës, e cila i varej poshtë midis shpatullave, gjer në bel. Në dorën e djathtë mbannte sfurkun. Rrugën e qëruar, midis oborrit, e kaloi mirë. Sa u kthye në të mëngjër, këmbët ju futën në borë gjer në kupën e gjurit. Prapa nisën të mbeteshin gjurmët, gropa të thella në largësi të barabarta me njëra-tjetrën.

Sa bëri një copë udhë, koha nisi të acarohet. Një mjegull si re e murrme kishte zënë çukën e Maranait dhe po sulmonte drejt Rinajt.

«Mund të bjerë edhe breshër!» — mendoi me vete

«S'ka gjë!» — ju përgjegj po vetëvetes.

Mësuesi ecte. U vinte rrotull shqopeve të

*) terfuk = sfurk

** shqybe = dyshim

mbushura trumba-trumba; u largohej rrëpirave që i gjente me mend, pastaj provonte me sfurk kurthet e ngritura nga natyra. Kapërcente një gardh pas një tjetri dhe çante me guxim përpara.

Kur ishte nevoja, zmbropsej shpejt e shpejt. Dilte me kohë nga buza e gropës ku mund të shkiste. Hynte shpesh gjer në bel në atë «rërë» të bardhë e të lagësht dhe përherë dilte pa u mposhtur. Rrëshqiste, kacavirrej, binte, ngrihej, po prapë e gjente rrugën i vendosur dhe i patundur të ecte përpara.

Bora e parreshtur po formonte pirqje në çadrën dhe në supet e tij. Mjegulla, sikur në majën e Maranait të ishte hapur një gojë e madhe, po dilte prej saj dallgë-dallgë dhe po formonte përpara perde, që s'e linin të vështronte më larg se dhjetë metra. Po Qemali ecte. E hidhte hapin i sigurt. Hynte në shtëpitë e malësorëve dhe kryente punë me nxënësit e çdo familjeje. Malësorët habiteshin me të. Burra, gra, të rinj, të reja, plaka e pleq shtangeshin, kur e shikonin ashtu të flakëruar në fytyrë, me sytë xixëllonjë, të freskët e të zhdërvjellët dhe me duart e enjtura e të skuqura nga të ftohtët. Ai e tokte me nxënësit. I përqafonte ata. Dhe ata e përqafonin. Pastaj uleshin diku mënjane të tjerëve, që të mos pengonin pjesëtarët e shtëpisë. Dhe ashtu, duke kuvenduar me ta gju më gju, Qemali u lavdëronte punën që kishin kryer dhe u bënte ndonjë vërejtje, kur shikonte se diçka duhej korrigjuar. Në mënyrë të përmbledhur shpjegonte mësimet, jepte detyra dhe i porosiste nxënësit se si duhej t'i zgjidhnin, si duhej të lexonin e të studjonin që të mos e humbis-